

Zeruko ARGIA

BANAKOLA: OKENDO, 22 - DONOSTIA - TEL. 426666 - PREZIOA: 8 PEZETA

Gregoire eta Guillaume Epherre anaiak hil dira

AGOR ETSIA ALTZURUKUN

Zerua goibel, maizago euri aterri baino, berebilez abiatu gara Zubero aldera neure adiskidea eta biok. Ustekabe handia gurea: Gregoire Epherre euskaltzale sunarraren ondo-ondoan, ia segidan, Guillaume kalonjea ere, Gregoire-ren anaia lehena, hila baita Kanbon.

Altzurukü gugandik urrunsko izanik ere, nola ez emango geure joairen lekukotasuna; alegia, azkeneko aldiz bi zuberotar maitagarriei eskain geniezaziekeen geure agurraren gorazarre apala bederen?

Garazitik Behorlegira, beraz; eta Behorlegi harrigarritik gora, zabaldu berria den bidea hartu dugu, Baxenabarre eta Zuberoaren arteko mendi-tan gaindi, lanopean ia errebelaturik. Mendibe/Larrañe-koa bezain ikusgarri agian kamino hertsu berri hau, basa, kilometro mordo bat bakar-dade osoan irekia: ez baserririk, ez deusik. Bene-benetan Plaentxiarrak, Eibartarrak eta Santurtzetarrak ametsetan uzteko moduko bazter bakar-tan barrena ibili ahal izatea Euskal Herrian!

Eta bapatean, Zubero aldeko mazelatan behera jaisten hasiak ginela-rik, ziplo, ia 900 metro goratan, ezker aldean, arbelezko teilatutako bakar bat agertu zaigu. Ehiztari batzuen berebilak etxe bakararen inguruan geldirik. Eta hantxe geratu gara bazkaltzera. Ostatu bikaina benetan: baserri kutsukoa, zurezko habeak agiri bazkaltokian, barnetasun gozoa aretoetan: bisitagarria, nik uste. Neguan hetsia, ondikot! Badugu, bai, Euskal Herrian bertan, ezagutzen ez dugun eskualde eta txoko xarmantik!

Eta hirurak irian Altzurükün ginen, Epherre anaiei sorlekuan. Etxe multzo bat ikusi dugu lehenik behe hartan, mendiz babesturik; den-denak, Basabürükü herrietan bezala, arbel beltzez estalirik. Larrañen bezala ere, etxeen arteko pasaiak dira «kale» bakarrak. Dorre hirukuna du elizak; eta herriskaren erdian, zaharrakaturik, bertako «gaztelia» dago. Elizaren inguru guztian, berriz, kanposantu apala; eta, hilibietan idatzirik, amairik gabeko euskal izen ezinago luzerik. Euskal Herri zaharrenean eredu gisa presentatzeko modukoa Altzurükü.

Isiltasun osoa, trinkoa, pisua, bazter bustietan. Iratzea gorritzat. Orbela blai lokatzetan. Eta bapatean kanpai-hots ozenak urratu du isiltasunezko itsaso hura. Beheitik gora jende ilara bat abiatu da poliki, presarik gabe. Gurutze apal bat aurretik. Atzetik apaiz asko eta asko, berrehun bat ote? Zenbait emakume, gutxi. Baserritar lerrokada luze bat, isil isila: nekazari aurpegi gogortuak nagusi, Kaperotxi-iren margoetatik mirariz hara aldatuak iduri. Oinaze latza Altzurükükoa. Noiz hil ote ziren bertan halako bi seme argitu eta maitaturik?

«Nor ez da gaur hemen poeta bilakatzen?», galdetu diot elizakoan André Ospital-i. «Egia duzu», erantzun dit. Arratsalde geldu, ilun, hun-gigarri; eta Altzurükü, bestetan Barkoxe edo Altzai agertu izan zaizki-dan bezala, gure begien aitzinean itzaltzen ari den Euskal Herri maitatu horren iduria ez ote?

Gutxitan bezain bortizki senditu ditut batera Altzurükün gure herri ukatuaren agur etsia eta denon hil-beharraren dei isila. Berdintsu bes-teek, nik uste; ezen E. Goihenetxe irakasleak, esate baterako, hitz hauetaz erantzun baitio ene «joan dea?»-ri: «zahartzen ari». Ederra, be-netan, Altzurüküko edertasuna Urriaren 19an.

Eta, Iparraldeko elizetan egin ohi denaren arabera, korura igo gara gizonezkoak atzekaldetik. Eliza beterik zegoen. Meza-emale nagusi Bai-ono Apezpikua bera; zenbait aldiz bederen, ikasia duen euskaraz (xu-bereraz!) poliki mintzatzen ari. Alderaan, berriz, honen alboetan, Latsaga Bikaria eta Iratzeder Belokeko Nagusia.

Zergatik, ordea, ia dena frantsesez egin? Altzurükü oraindik ere osoki euskalduna izanik, eta G. Epherre kalonjea euskaltzale porrokatua ere bai (euskaltzain, katiximaren idazle, «Gure Herria»-ren zuzendari, euskal predikari laio), zergatik ez dena euskaraz? Dena euskaraz, bai, dena. Zergatik ez? «Biarnes batzuk etorri dituk, badakik?» azaldu dit lagun batek. Zer deritzazu erantzun horri, irakurle?

Eta jokabide ustel hori gure egia lartzaren zantzua ote den bururatu zait. Alegia, kanpotarren errespeta, euskal geroari atak hetsi, eta er-daraz ez ote ditugun Zuberoako azken euskaldunak ehortzen, orain dela gutxi Errokarin eta beste ibarretan ehortzi ditugun bezala. «Affaire classée celle des Basques de Soule. Ouffi!»...

Ezen, eolia esan, noiz emango ote du Altzurükü Epherre anaia euskaldunen ordainik? Emango ote du inoiz? Errokarik ez du Mendigatxa ordaindu. Zuberoaren desuskalduntzea oraingo abiatan jarraituz gero, ematerik izango ote du?

Aurtengo gose-greba gogorrean ikusia genuen Grégoire apaiza, beti gurekin irribarrez eta bero, beti ere Bereterbide apaizaren sustatzaile. Donibane Unibertsitatean kudeatua genuen iaz matematikariaren saillean (bera lizentziatua baitzen Matematiketan, eta hitzegi tekniko eta batua-ren beharrak oso kezkatua). Euskalzaindiak eraturako Sariketan, Zube-roko aditari buruzko ikertzapen ederra irakurria genuen, aditz-joko quz-tietan azentuaz xeheki hornitua. Eta Mauletarrek barkakite Grégoire Epherre izan zela eiazki Zuberoako lehenengo ikastolaren eragilea eta aita.

Galtzaira handia, beraz, Euskal Herriarentzat. Besteok beste, Altzurükün acurtu ditugu hiru euskaltzain: Haritzel-har. Lafitte kalonjea eta Iratzeder. Han ziren ere Erdozaintzi frantzis-ko tarra, Barkoxeko Heciahphal pastoral-bultzatzailea, Roger Idiart, Udoin, Mixel Itzaina Mark Léasse idazlea. Urruti nunbait Altzurükü, eta hil-berria ez aski hedatua, Henoaldeko gutxi ikusi dugu: Bordari olerkaria, Umendi oramatikalaria, P. Arrizabalaga.

Arratsalde tristagarria, benetan. Arian laster gertakari alaiagoren ba-tek «arrabilduko» ahal gaitu denok Zuberoara!

NON ZER

Gizona abilla da,
badu pantasiya

Mitxelena . . . 3 gn.

Hiztegitza

Oregi 6 gn.

Beobideren omenez

S. Martin . . . 7 gn.

